

3. European Union Law. (2009). European e-justice action plan 2009-2013. URL: https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A230206_1.

4. Indicatives Guides and Glossary relating to Recommendation Rec (2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyni-strategii/rozvitok-elektronnoi-demokratii-v-ukraini-analitichna-zapiska#_ftn1.

5. Explanatory memorandum to Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on e-democracy. URL: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/C_M_2009_1_Expla_Memo_to_E-Recommendation_E_FINAL_PDF.pdf.

6. European Union Law. (2014). Multiannual European e-Justice action plan 2014-2018. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614(01)&from=PT).

7. European Union Law. (2019). Strategy on e-Justice 2019-2023. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0313\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0313(01)&rid=7).

Мурзо Євгенія Олександрівна,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

МАРОДЕРСТВО: ПОНЯТТЯ Й ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день Україна переживає складні часи. У квітні 2014 року розпочалось захоплення українських міст на сході держави, а у лютому 2022 року РФ розпочала масштабне вторгнення по всій довжині спільного кордону. З початком воєнних злочинів під час війни РФ проти України проблема мародерства стала особливо актуальною.

Фіксуються чисельні випадки обкрадання цивільного населення, їх житлових приміщень, транспортних засобів, магазинів та іншої інфраструктури з метою наживи та задоволення своїх потреб, однак відповідно до українського законодавства зазначене не є мародерством.

Відповідно до статті 432 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) **мародерство** – викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених [1]. У зв'язку із цим є **три критерії** для кваліфікації кримінального правопорушення як мародерства: 1) час, обстановка заволодіння чужим майном та чітка локалізація місця вчинення злочину – викрадення майна на полі бою чи на певній ділянці, районі активних воєнних дій, а також у зоні (місцевості, що перебуває в тилу), яка піддається обстрілу ворогом; 2) предмет злочинного посегання, кількість, вартість, приналежність у вбитої або пораненої особи; 3) особа, що вчинила кримінальне правопорушення – військовослужбовець.

Тобто, у розумінні «поле бою» – це певний обсяг територіального та повітряного простору, у просторі якого впродовж певного проміжку часу здійснюється бій. Отже, річ має перебувати у зазначеному просторі. Причому сам простір може бути більшим за фактичний бій. Наприклад, військовий літак після підбиття впав на землю, у результаті чого льотчик вбитий або поранений і при ньому знаходяться особисті речі, які викрадаються (місце бою та місце падіння літака відрізняються, але місце падіння все одно має бути «полем бою» у розумінні ст. 432 ККУ). «При вбитих чи поранених» позначає: а) предмет, місце та простір: біля, поблизу якого щось відбувається або розташовується; б) особу, біля якої що-небудь є, або предмет, у межах якого щось міститься; в) предмет, який включає у свій склад те, що є його частиною. Речі знаходяться «при вбитих чи поранених» якщо вони знаходяться поблизу, біля пораненого – на певній відстані від нього або безпосередньо при потерпілому (ланцюжок на шиї, годинник на руці, гроші в кишені тощо).

Без сукупності цих критеріїв не можна стверджувати про наявність складу такого злочину як мародерство в діях винуватого. Якщо незаконні дії особи були спрямовані на заволодіння річчю у власне користування і відбувалися без зазначених обставин, то такі дії не можуть бути розцінені як мародерство, а тому відповідальність за вчинення таких дій передбачено іншими нормами ККУ. Отже, помилково називають мародерством дії осіб, які під час воєнного стану вчиняють такі кримінальні правопорушення як крадіжка, грабіж, розбій, вимагання та інші злочини проти власності.

Однак, передбачене ККУ правове визначення мародерства прописане значно вужче у порівнянні із тим, яке цьому поняттю надають міжнародні договори, такі як Римський статут, Женевська конвенція та додаткові протоколи до них. Наприклад, відповідно до Римського статуту, мародерство – це заволодіння будь-яким майном без згоди його власника для особистого користування. Також, у статті 8² «Воєнні злочини» Римського статуту вказано, що «2. Для цілей цього Статуту, «воєнні злочини» означають: (а) Серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме будь-які з наступних дій проти осіб або власності, які захищені положеннями відповідної Женевської конвенції: (iv) Масштабне знищення та привласнення майна, не виправдане військовою необхідністю, що здійснюється незаконно і безпідставно» [2, с. 4]. У Конвенції про закони і звичаї суходільної війни (IV Гаазька конвенція) зазначається, що «...Приватна власність не підлягає конфіскації. Мародерство офіційно забороняється. Мародерство у місті чи місцевості, навіть у випадку, якщо його взяли штурмом, забороняється» [3].

Загалом, речами як предметом мародерства є лише ті предмети матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст. 179 Цивільного кодексу України) [4] та які пов'язані із забезпеченням сфери особистого життя людини (юридичні ознаки) в

момент перебування особи на полі бою (фактична ознака). Предмети, які вилучені з цивільного обороту не є предметом мародерства, але можуть бути предметами інших кримінальних правопорушень (наприклад, ст. 262 ККУ – бойова нарізна зброя та мисливська гладкоствольна або навпаки бойова нарізна та мисливська нарізна – в останньому випадку відрізняються лише за метою використання, але не за технічними особливостями – забезпечення бойових дій та ведення мисливського господарства тощо).

Оскільки згідно із ККУ мародерство є військовим кримінальним правопорушенням, відповідальність за нього повинні нести військовослужбовці. Нормативним орієнтиром є положення ч. 2 ст. 401 ККУ: «За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом».

07 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 03 березня 2022 року № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [5], яким внесено зміни до низки статей Кримінального кодексу України щодо кримінальних правопорушень проти власності. Новий закон посилив покарання за такі злочинні дії, і на сьогодні за мародерство передбачено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 10 років.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Rome Statute of the the International Criminal Court. 1998. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.
3. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі : Конвенція; Україна від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022 №2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>.